কেতেকী

শ্ৰীৰঘুনাথ চৌধাৰী

ৰচিত।

৩য় তাঙ্গৰন

প্ৰকাশক :
শ্ৰীগগনচন্দ্ৰ পাটোৱাৰী
গ্ৰেজুয়েট ইউনিয়ন।
গৌহাটী

মূল্য আঠ আনা

PRINTED BY C. L. DAS
AT THE ARYAN PRESS
12/1 Balai Sinha Lane, Calcutta

জন প্ৰাণীহীন্‌ মৰু প্ৰান্তৰত
গাই সঞ্জীবনী গান,
সজাই তুলিলি ঊষৰ ভূমিত
অপৰূপ মৰুস্থান।

চাই থাকোঁতে থাকোঁতে চকু ফুৰাই কবিয়ে দেখিলে যে কেতেকীৰ গীতৰ লগে লগে জগতত এক অপূৰ্ব্ব প্ৰাণৰ সঞ্চাৰ হল। দ্বিতীয় তৰঙ্গত জগতৰ এই নৱভাৱ বৰ্ণনাক, ভাবৰ গৰিমা আৰু ভাষাৰ সৌষ্ঠবত মহাকবি কালিদাসৰ কুমাৰসম্ভৱৰ তৃতীয় সৰ্গৰ বসন্ত বৰ্ণনাৰ লগত তুলনা কৰিলে কোনোক্ৰমেই অসমীয়া কবিৰ বৰ্ণনাই হীনতা স্বীকাৰ কৰিব নালাগিব। তাৰ উপৰিও অসমীয়া কবিৰ বৰ্ণনাৰ বিষয় বেচি প্ৰশস্ত। কুমাৰসম্ভৱৰ বসন্ত, হিমালয় পৰ্ব্বতত ধ্যানমগ্ন শিৱৰ আশ্ৰমৰ চাৰিওফাল সজীব কৰিহে উদয় হৈছিল। অসমীয়া কবিৰ বসন্তৰ হিল্লোলত পৰ্ব্বত, প্ৰান্তৰ, ভূচৰ, খেচৰ, এনে কি জলজগতো বিকম্পিত হৈ উঠিছে।

কবিতাৰ চিত্ৰবোৰ শুনা বা অইন কিতাপৰ পৰা ধাৰ কৰি অনা কাল্পনিক চিত্ৰ নহয়; সেইবোৰ কবিয়ে নিজৰ কবিতাময় চকুৰে অসমীয়া গাৱঁ-ভূঁয়ে হাবিয়ে-বননিয়ে দেখা চিৰকলীয়া চিত্ৰ মাথোন। এই বোৰত কবিৰ নিৰীক্ষণ শক্তি সুন্দৰভাবে প্ৰকাশিত হৈছে। গোটেই

দ্বিতীয় তৰঙ্গটোৰ ওপৰত এনে এক অপূৰ্ব্ব জেউতিৰ ছাট পৰিছে, যে তাৰ পৰা পদ উদ্ধাৰ কৰি দেখোৱাটো ফুল ছিঙি ফুলনিৰ সৌন্দৰ্য্য বুজোৱা যেন লাগে। তথাপি ৰীতি অনুসাৰে দুই এটী পদ উদ্ধৃত কৰি দিয়া হল :—

দহিকতৰাই প্ৰেমৰ ৰাগীত
বিবিধ ভঙ্গিমা তুলি,
তোৰ সুৰটিকে আওৰাই লই
গাইছে হৃদয় খুলি।
বিলৰ দাঁতিত পানী যঁৰলীত
ডাউকে লগালে মাত
উঠিল ঝঙ্কাৰ ললিত গীতৰ
মেৰা নৰালীৰ গাত।

নকৈ নোৱাৰি যে সকলো ৰসিক পাঠকৰ গাতেই কবিৰ বৰ্ণনাৰ এই ঝঙ্কাৰ উঠিব। এনে কি—

সি প্ৰেম গীতত বুঢ়া লুইতৰ
ফুলি উঠে ক্ষীণ গা।
সৈকত ভূমিৰ বিৰিখত পৰি
ঘূৰাই এযাৰ গা।

আন আন বৰ্ণনাবোৰক কেনোবাই গতানুগতিক বুলি কলেও বুঢ়া লুইতৰ গা উঠা কল্পনাতেই কবিৰ গৰীয়সী প্ৰতিভাৰ মৌলিকত্ব প্ৰতিপাদিত হব। ভাদমহীয়াৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ঢলক কেতেকীৰ গীতৰ ভিতৰেদি এডালি বিশ্ব-

জীৱন সূতাৰে গাঁথি লোৱা সাধাৰণ কবিৰ কল্পনা নহয়।
আকৌ বেচি হৃদয়গ্ৰাহী—

তোৰ মাত শুনি লাজুকী বোৱাৰী
ববলই এৰে তাঁত
হাতৰ মাকোটি হাততেই ৰয়
হেৰায় মুখৰ মাত !
সেইটি সুৰতে জীয়াৰী ছোৱালী
আপোন পাহৰা হয়
যঁতৰত থকা মহুৰা কাঠিটি
যতৰতে লাগি ৰয়

ইয়াকেই বোলে সাহিত্যৰ জাতীয়ত্ব ! ইয়াকেই বোলে "গোস্পদে নভোমণ্ডলং !" সাধাৰণ অসমীয়া ঘৰুৱা জীৱনৰ ভিতৰেদি বিশ্বজীৱনৰ বিকাশ দৰ্শন—গৰুৰ খোজৰ পানীত সমস্ত নভোমণ্ডলৰ প্ৰতিবিম্ব ! ইয়ো অসামান্য মৌলিকত্বৰ নিদৰ্শন মাথোন। মৌলিক প্ৰতিভাৰ লক্ষণেই এনেকুৱা যেই বৰ্ণিত চিত্ৰবোৰ সদায় স্থানোপযোগী কৰি তোলে সৰুসুৰা লেখকসকলৰ দৰে কবিয়ে যদি বোৱাৰীক নাটক উপন্যাস পঢ়ি থকা বুলি কৈ অজ্ঞাত ভাৱৰ আবেশত মেলা কিতাপ মেলাই থকা বুলি কলেহেতেন, তেনেহলে সেইটো ইমান মৰ্ম্মস্পৰ্শী নহলহেতেন। তাতবাজেও ইয়াত জাতীয় বা স্থানীয় সত্যৰ অভাৱ অনুভৱ কৰিব লাগিলহেতেন। যি সমাজত থাকি বা যি সমাজক লক্ষ্য কৰি কবিয়ে কল্পনা

চলায় সেই সমাজৰ আচাৰ ৰীতিৰ ভিতৰেদিহে কবিয়ে নিজৰ চিত্ৰ দেখুৱায়। কৃষ্ণৰ বংশীধ্বনিত গোকুলৰ গোৱালিনী সকলৰ যেতিয়া উথলমাথল লাগিল তেতিয়া—

আছিলেক কতো কতো গোপী গাই দুই।
কান্দিয়া আছাড়ি যায় বিমোহিত হুই॥
কতো জনী যায় দধি-মথনকো এৰি।
আথাতে থাকিল দুধ চৰু সৈতে পৰি॥ [শঙ্কৰদেৱ]

ইন্দুমতীৰ বিয়াৰ পাছত বৰ-কন্যা যেতিয়া বিদৰ্ভ নগৰত সোমাল, কুলাঙ্গনাসকলে কৌতুকবিবশা হৈ—

জালান্তৰপ্ৰেৰিতদৃষ্টিৰন্যা প্ৰস্থানভিন্নাং নববন্ধনীবীম্
নাভি প্ৰবিষ্টাভৰণপ্ৰভেণ হস্তেন তস্থাববলম্ব্য বাসঃ॥
[ৰঘুবংশ]

অসমীয়া ছোৱালীৰ হাতৰ মাকোটি হাততে ৰোৱা, গোকুলৰ গোৱালিনীৰ আথাৰ চৰু আথাতে এৰা, ৰাজ-ধানীৰ ছোৱালীৰ বুকৰ পৰা পিছলি যোৱা মেখেলাৰ প্ৰতি অচেষ্টা, মৌলিকতা হিচাপে এক শ্ৰেণীৰ কবিৰেই কল্পনা।

তাত বাজেও গৰুৰ খোজৰ পানীত নভোমণ্ডলৰ প্ৰতিবিম্ব পৰাৰ দৰে পৰিমিত কথাৰে অপৰিমিত ভাব বিকশিত কৰি তোলা শক্তিও প্ৰতিভাৰ বল মাথোন। সেই হিচাপেও অসমীয়া কবিৰ "হাতৰ মাকোটী হাততেই

ৰয়” “যতৰত থকা মহুৰা কাঠিটি যঁতৰতে লাগি ৰয়’, “আঁকি থোৱা ছবি চকুৰ পানীৰে তেনেই বিয়লি গল” ইত্যাদি পদবোৰক প্ৰকাশিকা শক্তিত মহাকবি কালীদাসৰ “শৈলাধিৰাজতনয়া ন যযৌ ন তস্থৌ” “চিত্ৰাৰ্পিত্যৰম্ভ-মিবাৱতস্থে” “বাষ্পস্তু দদাত্যেনাং দ্ৰষ্টুংচিত্ৰগতামপি” নাইবা ইংৰাজ কবিৰ (Coleridge) “Like a painted Ship on a painted Ocean” ইত্যাদি জগদ্বিখ্যাত পদবোৰৰ লগত যথাযতভাবে ৰিজাব পাৰি।

মূঠৰ ওপৰত গোটেই দ্বিতীয় তৰঙ্গটো অভিনৱ সৌন্দৰ্য্যেৰে ভৰপূৰ। তৃতীয় তৰঙ্গত নৱজীৱনপ্ৰভাত দেখি জানোবা নিজৰেই কিবা ভ্ৰম হৈছে, এই বুলি কবিয়ে অতীত জগতত ইয়াৰ কিবা অভিব্যক্তি আছেনে নাই বিচাৰিব ধৰিলে। কল্পনা চকুৰে তাতো দেখিলে যে শকুন্তলা দেবীয়ে—

মালিনী তীৰত দূৰ্বা আসনত
ৰঙ্গমনে বহি দেবী,
পদুম পাতত আঁকি থইছিল
প্ৰাণ-প্ৰতিমাৰ ছবি।
ৰহণ সানিব নৌ পাওঁতেই
তুলিল চিন্তাৰ ঢল,
আঁকি থোৱা ছবি চকুৰ পানীৰে
তেনেই বিয়লি গল।

সেই একে গীতৰ টানতেই বিদর্ভৰ দময়ন্তী, শোণিত-পুৰৰ উষাদেবী, অলকাৰ নবোঢ় যক্ষ আৰু গোকুলৰ গোপীসকল "প্ৰেমসলিলত মজি" নিজ নিজ হৃদয়দেৱতাত আত্মসমর্পণ কৰিলে। এনে কি সেই গীতৰ ঢৌতেই মহাকবি কালিদাসৰ কল্পনাত 'মেঘদূত' ফুটি উঠিল—

যিটি গান শুনি বিৰহী যক্ষই
পালে গিৰি চিত্ৰকূট
সেই সুৰতেনে কবি কল্পনাত
ফুটি উঠে মেঘদূত ?

অসমীয়া কবিৰ নিচিনা চৰাইৰ একে গীতৰ সুৰতেই মুগ্ধ হৈ তৰুণ ইংৰাজ কবি কীট্‌চেও (Keats) অতীতত সেই একেই জীৱনৰ স্পন্দন অনুভৱ কৰিছিল।

Perhaps the self-same song that found a path
Through the sad heart of Ruth, when sick
for home,
She stood in tears amid the alien corn etc.

চতুর্থ তৰঙ্গত কবিয়ে দেখিলে, যে কেতেকীৰ গীতৰ ঝঙ্কাৰত কেৱল অতীত আৰু তেওঁৰ চাৰিওফালেই সন্মোহিত হোৱা নাই, ভূত, ভবিষ্যত, তল, ওপৰ সকলোকে ছানি এক বিশাল জীৱন-সোঁত প্ৰবাহিত হৈছে।

"তোৰ সঙ্গীতত বিজুলী চমকে
মেঘে মেঘে চুমা খায়।"
"সান্ধ্য গগনৰ কুবে মেঘ দল
বায়ুসাগৰত উঠি।"
"তোৰ সঙ্গীতত নাচে গোপবালা
যমুনা উজাই বয়।"

কবিৰ মনত প্ৰথমৰ পৰাই যে "আছিলো মগন মোহ টোপনিত, নাছিল চেতনা জ্ঞান" ইত্যাদি ধৰণৰ এক সমস্যা চলিছিল—সচৰাচৰ দেখি থকা জগতখনেই সত্য নে পখীৰ গীতত মুকলি হোৱা জগতখনেই সত্য ব্ৰহ্মাণ্ড-জুৰি এক বিৰাট চৈতন্য প্ৰবাহ দেখি সেই সন্দেহ ভাঙি গল। কবিয়ে আচল সত্যৰাজ্যত প্ৰবেশ কৰিবলৈ সাজু হল —

"তোৰ লগতেই এৰি থলো মই
মায়াৰ সংসাৰখন।

কিন্তু চাই থাকোঁতে থাকোঁতেই পঞ্চম তৰঙ্গত আহি আকৌ বিষাদৰ ছায়া পৰিল। চকুৰ আগতে পখী অন্তৰ্হিত হল, কবিৰ বিৰাট বিশ্বৰ সপোন ভাঙি গল, আকৌ

"চাওঁতে চাওঁতে প্ৰকৃতি বুকত
পৰিল কালিমা ৰেখা।"
"কেতেকী বিহনে শুদা শুদা যেন
হল আজি মায়াপুৰী।"

"কেতেকী" কবিৰ কোনো আকস্মিক ভাবৰ পৰা ওলোৱা কবিতা নহয়। বহুতদিন আগেয়ে প্ৰকাশিত হোৱা বৰ্ত্তমান কবিৰ "সাদৰী" নামে খণ্ড কবিতাৰ পুথি এখনত "গোৱাহে এবাৰ মোৰ প্ৰিয় বিহঙ্গিণি" "মৰমৰ পখী" আৰু "কেতেকী চৰাই" বুলি তিনিটা চৰাই কবিতা পোৱা যায়। সেইবোৰৰ পৰা বুজা যায় যে চৰাই জীৱনৰ ৰহস্যময় সৌন্দৰ্য্যই ভালেমানদিনৰ পৰাই কবিৰ মনত প্ৰশ্ন আৰু কৌতূহল হিচাপে ভুমুক মাৰি আছিল। "কেতেকীত" প্ৰকাশ হোৱা ভাৱ আৰু সৌন্দৰ্য্য অঙ্কুৰ অৱস্থাতেই এইবোৰ কবিতাত থকা দেখা যায় —

পৰেনে মনত পখী যমুনা তটিনী,
কদম গছত পৰি
পঞ্চমত সুৰ ধৰি
কৰিছিলা ব্ৰজাঙ্গনা মন উন্মাদিনী,
গোৱা সেই সুৰে মোৰ প্ৰিয় বিহঙ্গিনি!
প্ৰেমগীত গাবলই কতনো শিকিলা,
একেটি ভাৱৰ গানে
একেটি প্ৰাণৰ তানে,
কঠুৱা সংসাৰ তুমি কোমল কৰিলা।

'কেতেকী' কবিতাত কবিৰ মনত সাঁচি থোৱা চিৰ-কলীয়া ভাৱবোৰ পৰিণত অৱস্থাত স্তূপীকৃত সৌন্দৰ্য্যৰূপে

কেতেকী

প্ৰথম তৰঙ্গ ।

ক'ব পৰা তই আহিলি সোণাই
কোন দিশে যাব উৰি,
কিয় বা ফুৰিছ দূৰ দূৰণিত
অকলই ঘূৰি ঘূৰি ?

লোকালোক এৰি নিৰ্জ্জন ভূমিত
নুবুজা ভাষাৰে তই,
কি মাত মাতিছ কিহৰ আশাত
নুবুজোঁ বিহগি মই !

দেৱৰ দুৰ্লভ আনিছ কি ধন
কাক নো বিলাই দিবি,
কিম্বা ই দেশৰ ভাল বস্তুখিনি
কোন দেশলই নিবি ?

অলঙ্ঘ্য গিৰিৰ শিখৰে শিখৰে
ধৰ বিননীয়া সুৰ,
কেতিয়াবা গই তটিনী তীৰৰ
নিস্তব্ধতা কৰ দূৰ ?

বিজন বনত প্ৰান্তৰ ভূমিত
মনত কি লই ফুৰ,
ক'ত এৰি থই পৰাণ মণিক
অকলৈ অকলৈ ঘূৰ ।

প্ৰথম তৰঙ্গ।

জনম লভিছ মানৱ অজ্ঞাত
আছে যি সুন্দৰ ঠাই,
শ্ৰদ্ধা, শান্তি, দয়া, দেৱবালা সৱে
বিহৰিছে সৰ্ব্বদায় ?

নিতে ফুলে য'ত প্ৰেম পাৰিজাত
নিকুঞ্জ কানন ভৰি,
বিতৰে সৌৰভ ধীৰ সমীৰণে
পৰাণ শীতল কৰি !

নাই যি দেশত পাপ প্ৰলোভন
নাই বিভীষিকা ভয়,
পুণ্যৰ জ্যোতিয়ে যি প্ৰেম নগৰী
কৰি আছে জ্যোতিৰ্ম্ময় !

কেতেকী।

য'ত অপৰূপ সদানন্দ ৰূপ
আছে দিব্য ৰূপ ধৰি,
এনে হেন দেশ বিহঙ্গিনি তই
কিয় বা আহিলি এৰি ?

নুবুজোঁ বিহগি অবোধ মানৰে
কিহত গইছ ভোল,
কিয় ফুৰ তই ইনাই বিনাই
কি তোৰ মনত হ'ল ?

বাপ মাৰ[illegible]াই সবাকো এৰিলি
এৰাল ওপজা ঠাই,
গছ পা[illegible]া ঘৰটি এৰিলি
কাৰ াক [illegible]হুদি পায় ?

প্ৰথম তৰঙ্গ।

নহয় ই ঠাই নন্দন কানন
নহয় অমৰাৱতী,
আচল পিছল আছে বহু বাট
আছে বহু লটি ঘটি !

বুজিছ নে পখি মায়াকাননত
বিহৰিছ তই আহি,
মায়া ভাও জুৰি মায়াবী সকলে
লগাব ডিঙ্গিত ফাঁহি ?

দুষ্ট ব্যাধে তাত মোহৰ বাগুৰা
পাতিছে সুন্দৰ কই,
কিন্তু পখি তই আগ পাচ গুণি
ফুৰিবি সতৰ্ক হই !

কেতেকী।

আহিছ বিহগি আলচি মনত
কিবা পাম খাম বুলি ;
লোভৰ বেহানি আছে আৰু বহু
যাব তোৰ মন ভুলি।

নিস্বাৰ্থ মৰম নাপাবি ইয়াত
নাপাবি অমিয়া সুখ,
আদৰি সাদৰি কোনে নো মাতিব
কোনে পতিয়াব দুখ !

দুখৰ সুখৰ এগৰাকী তোৰ
আছে নে কোনোবা আৰু
লগৰ লগৰী দেহৰ এফাল
আহিছে নে তেওঁ বাৰু ?

ভোক লগা জানি কোনে দিব আনি
গছৰ সুৰদি ফল,
পিয়াহ লাগিলে কোনে নো পিয়াব
আকাশী গঙ্গাৰ জল !

দুখ ভাগৰত শীতলী শয্যাত
কোনে নিচুকাই থব,
কোনে আহি তোৰ মুখখনি চাই
চুমা এটি খাই যাব ?

চিৰসুখী জনে নোৱাৰে কদাপি
বেজাৰৰ ভাৰ বব,
তয়ো যে কিমান পাবি দুখ জ্বালা
নোৱাৰোঁ ফুটাই কব !

যদিও বা পখি ক্ষুদ্র জীৱ তই
শৰীৰৰ শক্তি ক্ষীণ,
কিন্তু সি শক্তিত বিশ্ব প্রেমৰস
বই থাকে ৰাতি দিন !

বিশ্বৰ মঙ্গল সাধনৰ হেতু
বিহগী জনম ললি,
পৱিত্র প্রেমৰ এগছি ডোলেৰে
জগৎ মেৰাই থলি !

তোকে যেন বিধি সৃষ্টি পাতনিতে
গঢ়িলে যতন কৰি ;
প্রেমৰ সোৱাদ বিলাব আহিছ
দেৱদূতী ৰূপ ধৰি !

ইপিনে সিপিনে ডিঙ্গি মেলি মেলি
কাক চাৱ জুমি জুমি,
কাৰ বিৰহত বিৰহিণী তোৰ
গইছে হৃদয় পমি ?

কাৰ নো বাতৰি আনিছ সাদৰী
কাৰে নো পাতিবি কথা,
হৃদয় পমোৱা মাত শুনি তোৰ
হিয়াত লাগিছে বেথা !

বিৰহ বাতৰি আনিছ যদি হে
তাৰ কথা নুশুনাবি,
মিলন বাতৰি আনিছ হে যদি
লাৱণি সুৰত গাবি !

আহিয়েই তই ভুলালি সাগৰ
ভুলালি পৰ্ব্বত বন,
অমৃত বৰষা এষাৰ মাততে
ভুলালি সংসাৰ খন !

জনপ্ৰাণী হীন মৰু প্ৰান্তৰত
গাই সঞ্জীৱনী গান,
সজাই তুলিলি ঊষৰ ভূমিত
অপৰূপ মৰূদ্যান !

প্ৰেমৰ ৰাজ্যত পাটৰাণী হই
সাধিলি অদ্ভুত কাজ,
সঙ্গীতৰ ধাৰা ঢালি প্ৰকৃতিক
পিন্ধালি গাভৰু সাজ !

প্ৰথম তৰঙ্গ

ভুৱন ভুলোৱা অমৃত ভাণ্ডটি
ক'ত পালি পখি তই,
মৰ জগতক অমৰ কৰিলি
বোৱালি প্ৰেমৰ নই !

শ্ৰান্ত পান্থ জনে তোৰ সুৰটিকে
হৃদয়ত ধৰি ধ্যান,
বাটৰ ভাগৰ পাহৰি সকলো
পায় গই লক্ষ্য স্থান !

মাজ নিশা তই অকলে অকলে
উৰি আহি ক'ৰ পৰা,
গিৰি শিখৰত তুলি প্ৰতিধ্বনি
সজাগ কৰিলি ধৰা !

আছিলোঁ মগন মোহ-টোপনিত
নাছিল চেতনা জ্ঞান,
কিনো নাম গাই ঘূমটি ভাঙ্গিলি
বলিয়া কৰিলি প্ৰাণ!

দেখিছিলোঁ মই মায়া-ভৱনত
অলীক সপোন লীলা,
তোৰ গীত শুনি মুগ্ধ হৃদয়ৰ
পৰিল চোঁচনি ঢিলা।

লভিছোঁ যদিও মানৱী জনম
মানৱী ধৰম নীতি;
কিন্তু তোৰ গীতে শিকালে প্ৰাণত
স্বৰ্গীয় মৰম প্ৰীতি।

বীণাৰ ঝঙ্কাৰ মুৰলীৰ ধ্বনি
তটিনীৰ কুলু তান,
তোৰেই সুৰত বাজে সি বোৰত
বিমল প্ৰেমৰ গান ।

তোৰেই নিচিনা জীৱ আছে দেখি
আছে মৰমৰ ভাষা ;
কোমল হাঁহিটি কটাক্ষ চাৱনি
তয়ে নিৰাশাৰ আশা !

প্ৰেমৰ শিকনি শিকালি মৰ্ত্ত্যক
পিয়ালি অমৃত বিন্দু,
তোকে আহি লই তৰাৰ মাজত
হাঁহিছে বিমল ইন্দু ।

———

দ্বিতীয় তৰঙ্গ।

বসন্ত আহিল, আমে মলিয়ালে
কঠালে পেলালে মুচি ;
মদালাপী কুলি তোকে চাব লই
আহিছে সূৰটো চুঁচি।

নাই লাসবেশ সুৰগী কুলিৰ
কালিমা বৰণ দেহ ;
গীত গাই কিন্তু ললিত পঞ্চমে
বেহায় প্ৰেমৰ বেহা !

তোৰ গীত শুনি বহাগী আইটী
গাভৰু সজালে গা ;
তোৰ লগতেই আহিল লগৰী
শীতলী মলয়া বা।

দ্বিতীয় তৰঙ্গ

পুষ্পকাননত তৰু-লতাবাজি
ধৰি নৱ কিশলয়,
অপৰূপ ৰূপে শ্যামকুঞ্জ পাতি
ধৰা কৰে সুখময়।

কুঞ্জ কুটীৰৰ পদূলি মুখত
বাঙ্গলি অশোক জুপি,
আদৰিছে তোক লাহ লোটনেৰে
সজাই ফুলৰ থুপি।

ধীৰ সমীৰণে ধীৰে নচুৱাই
শ্যামল অঞ্চল খনি,
ৰ'দৰ ৰশ্মিত জ্বলে কি সুন্দৰ
লোটনীয়া ফুল মণি?

কেতেকী।

নানা তৰহৰ সুৰভি কুসুমে
সুৰভিত কৰি বন ;
জনাইছে তোক গুপ্ত হৃদয়ৰ
প্ৰীতি ভৰা সম্ভাষণ।

শোভি আছে কত তৰু শিৰে শিৰে
কুঞ্জলতিকাৰ বেণী,
হৰিত বৰ্ণৰ তৃণ দলে মিলি
সজাইছে ৰভা খনি।

তাতে পৰি তই প্ৰভাতী সুৰত
গালি বিভু-গুণ নাম,
কুসুমিত মঞ্জু কুঞ্জ বন খনি
হ'ল বৈজয়ন্তী ধাম!

তোৰে যে ভনীটী কেতেকী পাহিটী
পাতৰ আঁৰত থাকি
প্ৰেম-পৰিমল সঁফুৰাটি মেলি
দিছে সকলোতে বাকি।

বিজন বনৰ দশোদিশ যেন
গোন্ধতে আমোল মোল,
ধীৰ বতাহত মাধুৰীৰ সোঁত;
ধীৰে ধীৰে মিলি গ'ল।

পদ্মৰ ভ্ৰমত মত্ত মধুকৰ
জাঁকে জাঁকে উৰি আহি,
গুণ গুণ সুৰে অব্যক্ত সুৰত
বজায় মৃদুল বাঁহী।

কেতেকী ।

ৰঙ্গতে ৰূপহী কামিনী ফুলৰ
বুকু খনি উদি হ'ল,
ছেগ বুজি হাঁয় লুব্ধ ভোমোৰাই
প্ৰেম-মধু চুহি গ'ল ।

লাজতেই কাকো নেদেখালে মুখ
পৰিল পাহিটী সৰি,
ৰজত প্ৰতিমা শ্যামল বনত
থাকিল একাষে পৰি ।

তোৰ গীত শুনি দেৱ প্ৰাঙ্গনত
ফুলিল কাঞ্চন পাহি,
ৰাঙ্গলী ধৱলী ৰূপ সৌন্দৰ্য্যত
জগৎ পেলালে মুহি ।

দ্বিতীয় তৰঙ্গ

বিৰহ বিধুৰা পদুমীৰ তয়ে
দুখত দুখীয়া হই,
প্ৰভাতী সুৰত প্ৰেমৰ বাতৰি
প্ৰেমিকক দিলি গই।

প্ৰীতি শান্তিময়ী অৰুণা উষাৰ
তৰুণ কিৰণ পাই,
হাঁহে মৃদু মৃদু তলমূৰ কৰি
লাজুকী পদুমী আই

নিভৃত নিকুঞ্জ মণ্ডপত বহি
যি সুৰ টানিলি পখি,
সেইটি সুৰতে ওৰণি দাঙ্গিলে
পতিপ্ৰাণা সূৰ্য্যমুখী!

ধলপুৱা তই বিৰিখত পৰি
জুৰিলি পুৱাৰ গীত,
নিস্তব্ধ ধৰণী তৰঙ্গে তৰঙ্গে
হল পুনু তৰঙ্গিত !

দহি কতবাই প্ৰেমৰ ৰাগীত
বিবিধ ভঙ্গিমা তুলি
তোৰ সুৰটিকে আওৰাই লই
গাইছে হৃদয় খুলি ।

বিলৰ দাঁতিত পানী ঘুৰলীত
ডাউকে লগালে মাত ;
উঠিল ঝঙ্কাৰ ললিত গীতৰ
মেৱা সৰালীৰ গাত।

দ্বিতীয় তৰঙ্গ।

তোৰেই সুৰত বিবিধ বিহঙ্গে
সুৱলা সুৱলা ছন্দে,
গহীন বনত গিৰি ভৈয়ামত
বিভুৰ মহিমা বন্দে।

তোৰে লগৰীয়া জিলী কলাৱতী
সুৰতে লগাই সুৰ
ভৰ দুপৰীয়া পথিক জনৰ
হৃদয় কৰিছে জুৰ।

তোৰে মৰমৰ ৰূপহী বাইটী
সখিয়তী ৰাংঢালী,
হালধীয়া বেশে আহিছে সুৱগী
লাহতী সেওঁতা ফালি।

তোৰে লগৰীয়া আৰু এটি আছে
মইনা নামতী বাই,
ওখ গছে গছে লাহ বাহ কই
ফুৰে বিহু নাম গায় !

নামতী বাইৰ হিয়া খনি যেন
প্ৰণয় ৰসেৰে ভৰা,
ঠেও ধৰি ধৰি গায় কিনো গীত
পৰাণ আকুল কৰা !

তয়েই শিকালি বন বিহঙ্গক
মধুৰ সুৰত গাব,
শিকালি আজলী ফুল কুঁৱৰীকো
ওৰণি গুচাই চাব !

দ্বিতীয় তৰঙ্গ

তোৰ গীত শুনি উথলি উঠিল
গিৰিবালা শৈৱলিনী,
ঢালি দিলি যেন শৈৱাল ভূমিত
হিয়াৰ মৰম খিনি !

সি প্ৰেম গীতত বুঢ়া লুইতৰ
ফুলি উঠে ক্ষীণ গা ;
সৈকত ভূমিৰ বিৰিখত পৰি
ঘূৰাই এযাৰ গা !

পুৰণি কলিয়া বট জুপিয়েও
শুনি তোৰ মউ মাত,
মলিন দেহাটো পানীৰে মলচি
সলাইছে জীৰ্ণ পাত !

শ্যামল তৰুৰ শীতল ছায়াত
কেনে আয়মেৰে বহি,
স্বৰগৰ সুধা ঢালি মৰতত
সবাকো পেলালি মুহি

গীতৰ ধ্বনিত পল্লৱে পল্লৱে
মঞ্জৰিল প্ৰেমাঙ্কুৰ,
স্বচ্ছ সলিলত নিজ ৰূপ চাই
হইছে ভাৱত ভোৰ।

শ্ৰান্ত পথিকেও তোৰ সুৰটিকে
হৃদয় বীণাত লই ;
কিবা ভাবি ভাবি বটৰ তলত
জিৰণি লইছে গই !

দ্বিতীয় তৰঙ্গ

ললিত লয়েৰে পুৰৱী সুৰত
গালি তই ঈশ গান,
উঠিল চৌদিশে প্ৰেমৰ তৰঙ্গ
জুৰালি ভক্তৰ প্ৰাণ।

এটি দুটি কৰি সৰু তৰাবোৰ
জিলিকিছে আকাশত ;
ফুলবছা যেন চন্দ্ৰাতপ খনি
ওলমিল বিমানত।

কেনেনো চিকোণ পূৰ্ণিমাৰ নিশা
জগৎ জোনালী ময়,
তোৰ মাতে যেন মৰ্ত্ত্য ভুৱনত
অমৃতৰ ধাৰ বয়!

মধুৰিমাময় মধু কণ্ঠে তোৰ
মধুৰ সঙ্গীত ঢালে,
মধুৰে মধুৰে মধুময় কৰি
মাধৱী মাধুৰী খেলে !

মাধৱী নিশাত মাধৱী সুন্দৰী
শুনি তোৰ মউমাত,
সুধা ধৱলিত হাঁহিটি মাৰিলে
আউজি আমৰ গাত !

নিচেই আজলী চম্পা আইটীয়ে
মূৰৰ ওৰণি দাঙ্গি,
হেঙ্গুলী ৰহণ সানি দুগালত
কইছে কথাটি ভাঙ্গি ।

দ্বিতীয় তৰঙ্গ

লাখৰ বাখৰ নাহৰ ডেকাই
চিকোণ ৰূপটি ধৰি
গীত গাবলই আহ্বানিছে তোক
কত হাবিলাস কৰি !

মুক্তা ফল যেন হিমবিন্দু পৰি
হাঁহিছে মল্লিকাদল,
সি হাঁহিত যেন শান্তিৰ প্ৰবাহ
ধীৰে ধীৰে বই গ'ল !

হ্ৰদৰ বুকত জল তৰঙ্গত
হালি জালি ভেঁট পাহি,
গুচাই মূৰৰ নীলাঞ্চলখনি
মাৰিলে মধুৰ হাঁহি !

কেতেকী।

প্ৰহেলিকাময় মায়া কণ্ঠে তোৰ
মোহিনী মোহন সাজে,
বেজাৰ আনন্দ দুয়োটি সুৰেই
একটি সুৰত বাজে !

গাৱ কিনো গীত উন্মাদিনী সুৰে
নিজম দুপৰ নিশা
চকোৱাৰ তই মৰ্ম্মস্থান ভেদি
মাৰ কি মোহিনী দিশা !

কান্তবিয়োগত বিৰহী চকোৱা
হল বাতুলৰ প্ৰায়,
প্ৰিয়াৰ ভ্ৰমত ডিঙ্গি মেলি মেলি
তোকে যেন জুমি চায় !

বিৰহ সঙ্গীত শুনি তোৰ পখি
পতি বিৰহিণী কূল,
প্ৰবাসী স্বামীক সুৱঁৰি মনত
নাজানো কি ভাৱ হ'ল

তাহানিৰ সেই প্ৰেম আলাপন
আনন্দ মিলন প্ৰীতি,
কোমল হিয়াৰ তাঁৰ কেডালিত
কি সুৰে জগালি স্মৃতি !

কিনো এনে গীত গাৱ তই পখি
প্ৰাণ মন কাঢ়ি নিয়া,
যিটি গান শুনি দুখিনী হঁতৰ
উগুল থুগুল হিয়া ?

কেতেকী

তোৰ মাত শুনি প্ৰেমিক জনৰ
কেনে লাগি উঠে মন,
নোৱাৰোঁ বৰ্ণাব কি ভাৱত ভাৱে
কাক কৰে আৰাধন !

তোৰ মাত শুনি লাজুকী বোৱাৰী
ববলই এৰে তাঁত,
হাতৰ মাকোটি হাততেই ৰয়
হেৰায় মুখৰ মাত !

সেইটি সুৰতে জীয়ৰী ছোৱালী
আপোন পাহৰা হয়,
যঁতৰত থকা মহুৰা কাঠীটি
যঁতৰতে লাগি ৰয় !

ৰঙ্গমনে কত প্ৰেমলাপ কৰি
গাভৰু আইটী হঁতে,
হংসিনী খোজত পানী ঘাট লই
গইছিল বাটে বাটে ।

মনে মনে গই দাঁতি কাষৰীয়া
গছ এজুপিৰ পৰা,
পূৰ্ণ আবেগত কি সুৰ টানিলি
পৰাণ আকুল কৰা !

উদাস ভাৱত তোৰ ফাল লই
ৰ লাগি চাই ৰল ;
সুলকি পৰিল বাছকবনীয়া
খোপাৰ মালতী ফুল !

প্ৰাণ কাঢ়ি লই গুচি গলি তই
কৰিলি চঞ্চল চিত,
চম্পাকলি যেন ভৰিৰ আঙ্গুলি
ছিগি যায় উজুটিত !

কিন্তু পখি তই এনে গীত গাই
নকৰিবি কাৰো হানি,
বিৰহ ব্যথাৰ চিন্তা ডাৱৰৰ
নেপেলাবি ছায়া আনি !

য'তে ত'তে আৰু গাভৰুক লই
নাগাবি বিৰহ গান,
কোমল প্ৰাণত সঁাচ বহুৱাই
নামাবিবি চোকা বাণ !

তৃতীয় তৰঙ্গ।

—ঃ০ঃ—

দেৱী শকুন্তলা কণ্ব আশ্ৰমৰ
ফুলনি মাজত থাকি,
ধুনীয়া ধুনীয়া ফুল কলি লই
গুঁথিছিল এটি চাকি।

তোৰ গীত শুনি আধা গোঁথা হল
উৰুঙ্গা কৰিলি মন ;
আমন জিমনে থাকিল দেহি ঐ
লাহৰি মইনা কণ !

মালিনী তীৰত দুৰ্ব্বা আসনত
ৰঙ্গমনে বহি দেৱী,
পদুম পাতত আঁকি থইছিল
প্ৰাণ প্ৰতিমাৰ ছবি !

কেতেকা।

ৰহণ সানিব নৌ পাওঁতেই
তুলিলি চিন্তাৰ ঢল,
আঁকি থোৱা ছবি চকুৰ পানীৰে
তেনেই বিয়লি গ'ল।

প্ৰাণৰ লগৰী ঋষি কন্যা দুটি
প্ৰিয়ম্বদা অনসূয়া,
কত নো বুজনি দিছিল সখীক
তেও নুজুৰালে হিয়া।

ফুলৰিত ফুলা জুতি ফুল জুপি
শুকাই লেৰেলি গ'ল,
আধা গোঁথা সেই ফুলৰ চাকিটি
কৰবাতে পৰি ৰল !

তৃতীয় তৰঙ্গ।

স্বামী বিৰহত বিৰহিণী দেৱী
শুনি তোৰ মধু স্বৰ;
মান অভিমান সকলো নেউচি
পালেগৈ ৰজাৰ ঘৰ

সভাৰ মাজত পালে সতী লাজ
ৰাজ প্ৰত্যখ্যান শুনি,
দাৰুণ শীতৰ প্ৰকোপত যেনে
ম্ৰিয়মাণা কুমুদিনী।

অপ্সৰা দুহিতা অপ্সৰা দেশলৈ
দুখে শোকে গুচি গ'ল
বিৰহ বিধুৰা পতিপ্ৰাণা সতী
পতি ধিয়ানতে ৰল!

যেই সি দেশত উৰি গই তই
বজালি প্ৰেমৰ বাঁহী ;
বিধুৰা প্ৰাণত প্ৰেম অনুৰাগ
আপুনি জাগিল আহি।

কাতৰ পৰাণে শৰণ মাগিলে
তোক দূতী হই যাব
হৃদি কন্দৰৰ মৰ্ম্মবাণী যত
প্ৰেমিকক ভাঙ্গি কব !

দেৱীৰ স্তুতিত সন্তোষ চিত্তেৰে
ৰাজ ভৱনত গই,
গালি কি সুৰত প্ৰেমৰ ৰাগিণী
প্ৰেমিকা বিহগি তই !

পাহৰি আছিল নিষ্ঠুৰ ৰজাই
অপ্সৰা কন্যাৰ কথা ;
লনী সুৰ ধৰি ৰজাৰ আগত
জনালি বিৰহ ব্যথা !

যিদিনা দেৱীক দিছিল ৰজাই
প্ৰণয়ৰ প্ৰতিদান,
সেই আঙ্গঠিটি দেখি দুষ্মন্তৰ
উপজিল অভিজ্ঞান।

জাগিল ৰজাৰ হৃদয়ত সেই
পূৰ্ব্বৰ প্ৰতিজ্ঞা বাণী ;
আদৰি আনিলে প্ৰাণ প্ৰেয়সীক
কৰিলে হৃদয় ৰাণী।

কেতেকী।

প্ৰণয় পুৰীতো কঞ্চুকীৰ দৰে
গতি তোৰ অনিবাৰ,
তোৰ ইঙ্গিততে নায়ক নায়িকা
লভে সুখ অভিসাৰ।

নিষধ দেশৰ ৰাজ উদ্যানত
শুনালি যিদিনা গীত,
বৈদৰ্ভী প্ৰেমত কুমাৰ নলৰ
হল প্ৰাণ বিচলিত!

হংস দূতে গই দিলে বিদৰ্ভত
কুমাৰৰ পৰিচয়,
ৰূপ লাবণ্যত মুগ্ধ হই দেৱী
দিলে প্ৰাণ বিনিময়।

দেৱ কি দানৱ গন্ধৰ্ব্ব কিন্নৰ
মুগ্ধ তোৰ গীত শুনি,
কুবেৰৰ পুৰী অলকা নগৰী
উঠে তাতো প্ৰতিধ্বনি !

কালাকাল ভেদ নাই তোৰ পখি
নুবুজ সংসাৰ নীতি ।
কি নো কুক্ষণত যক্ষৰ প্ৰাণত
জগালি প্ৰিয়াৰ স্মৃতি ।

সঙ্গ সুখ লাভ প্ৰিয়া দৰশন
কোমল ওঠৰ বাণী,
উতলা কৰিলে বিৰহী যক্ষৰ
কোমল হৃদয় খনি !

প্ৰিয়ৰ সঙ্গত মত্ত থাকি যক্ষে
অৱহেলি নিজ কাম,
প্ৰভুৰ শাপত দণ্ড পাই পাছে
ত্যজিলে অলকা ধাম।

শাপভ্ৰষ্ট হই থাকে কিছুদিন
ৰামগিৰি আশ্ৰমত,
পিতৃ সত্যব্ৰত পালনৰ হেতু
বঞ্চিছিল ৰাম য'ত।

গিৰি পাদদেশ ধৌত কৰি তাত
আছে সৰোবৰ এটি,
যি স্নিগ্ধ জলত স্নান কৰিছিল
জনক নন্দিনী সতী!

সৌন্দৰ্য্য মালাৰে ভূষিত সি স্থান
শাৰি শাৰি গছ লতা,
পিন্ধিছে পৰ্ব্বতে এধাৰিহে যেন
হিৰণ্ময় গলপতা ।

নানা জাতি পখী তোৰ স্বৰতেই
গায় কত ঠেও ধৰি,
মৃগ শিশু বোৰে শুনে ৰইৰই
কাণ দুটি থিয় কৰি ।

দেখি সি সৌন্দৰ্য্য নিৰ্ব্বাসিত যক্ষ
ভাবি ভাবি মোহ গ'ল,
এটি এটি কৰি হৃদয় পটত
স্মৃতি জাগৰিত হল ।

আহাৰ মাহৰ প্ৰথম দিনত
গিৰি নিতম্বৰ পৰা,
উঠিল ক্ৰমাৎ পূৰমুৱা হই
ক'লা মেঘ এচপৰা।

বিৰহ তাপত ডেই পুৰি যোৱা
যক্ষৰ হৃদয় মৰু,
আশাবাৰি বিন্দু সঞ্চাৰিত হই
মঞ্জৰিল প্ৰেম তৰু।

কৃতাঞ্জলি হই সম্বোধি মেঘক
ক'লে যত মৰ্ম্ম কথা,
দূত হই যেন গ'ল মেঘ খণ্ড
আছিল প্ৰেয়সী যথা।

মেঘৰ লগতে উৰি গই দিলি
অলকা পুৰীত জান,
দিলি প্ৰেয়সীক বিৰহী স্বামীৰ
প্ৰণয়ৰ প্ৰতিদান ।

অপূৰ্ব্ব তানত যক্ষ বনিতাৰ
জীৱন সঞ্চাৰ হ'ল ;
প্ৰাণৰ মাজে দি প্ৰীতি সঙ্গমৰ
সোঁত এটি বই গ'ল !

আশাৰ লহৰি তুলিলি প্ৰাণত
আনন্দৰ সীমা নাই,
বিৰহী-শয়ন তিয়াগি প্ৰেয়সী
উঠিল চেতনা পায় !

কান্দোতে কান্দোতে হইছিল দেহি
ওড় ফুল যেন চকু ;
তোৰ মাত শুনি সন্তাপ পলাল
শীতল কৰিলি বুকু ?

অমিয়া কণ্ঠত কি মোহিনী শক্তি
আছে তোৰ বিহঙ্গিনী ;
একেটি ভাৱৰ মোহিনী সুৰত
পেলালি জগৎ জিনি ।

প্ৰেম বিচ্ছেদত যক্ষ যক্ষ-বধূ
হইছিল জৰ্জ্জৰিত ;
অমিয়া কণ্ঠৰ গীত ঝঙ্কাৰত
লভিলে হেৰোৱা বিত ।

তোৰ সুকণ্ঠত বিৰহ মিলন
দুয়োটি সুৰেই মিঠা ;
দেখোঁ যেন দুটি প্রেম ফুলকলি
এডালিতে ফুলি উঠা !

নাভাঁবিবি পখি কথা এটি সোধোঁ
দিবি সদুত্তৰ মোক ;
কিনো আকর্ষণী মন্ত্র মাতি তই
ভুলালি তিনিও লোক ?

যিটি গান শুনি ঋষিৰ আশ্রম
হইছিল জ্বলাকলা ;
সেই সুৰতে নে ৰচে মহাকবি
মহানাট শকুন্তলা ?

যিটি গান শুনি বিৰহী যক্ষই
পালে গিৰি চিত্ৰকূট ;
সেই সুৰতে নে কবি কল্পনাত
ফুটি উঠে মেঘদূত ?

সেই সুৰতে নে পৱিত্ৰ প্ৰেমৰ
ভুখনি ধুনীয়া ছবি ;
জ্ঞান-ক্ষীৰোদধি মথি তুলিছিল
সৌন্দৰ্য্য লোলুপ কবি ?

নিচিনো নাজানো কোন তই পখি
চিন্তাৰ অতীত মোৰ,
কিবা এটি যেন আছে ঐশী শক্তি
ক্ষুদ্ৰ হৃদয়ত তোৰ !

যমুনা পাৰৰ কদমত পৰি
ঢালি দিলি কিনো প্ৰেম ;
তোক পাবলই মাকৰ কাষত
কৃষ্ণই জুৰিলে ভেম !

গীত গাই গাই উৰি গুচি গ'লি
কদম গছৰ পৰা ;
যশোদা নন্দই সাদৰি মাতিলে
তেও যে নিদিলি ধৰা !

তুনাই মাকত পাতিলে জেউৰ
কিনো অবুজন কানু ;
চেনেহী মাতৃয়ে সাজি দিলে এটি
ভুবন মোহন বেণু ।

সেইটি সুৰতে কালিন্দী পাৰত
বাজিল মোহন বাঁহী ;
উঠিল আকউ বৃন্দাবন খনি
প্ৰেম তৰঙ্গত ভাহি !

গোকুলৰ যত গোপ গোপ-বধূ
কাতি কৰি লাজ মান ;
প্ৰেম সলিলত মজি সকলোটি
কৃষ্ণত অৰ্পিলে প্ৰাণ।

তোৰ সঙ্গীতত বাঁহীৰ সুৰত
আছে কিবা অভিসন্ধি ;
ষোড়শ হাজাৰ গোপিনীক থলি
এডালি ডোলেৰে বান্ধি।

নাজানো ৰিহগি তোৰ সুকণ্ঠত
আছে কি মোহিনী সুৰ ;
গীতৰ ধ্বনিত হ'ল বিকম্পিত
নগৰ শোণিত পুৰ ?

গালি মাজ নিশা দীপক সুৰত
প্ৰেম সঞ্চাৰিণী গান ;
কুসুম কোমলা সৰলা উষাৰ
মোহিত কৰিলি প্ৰাণ ?

সপোন ৰাজ্যত কুমাৰক দেখি
তেনেই বাউলী হ'ল ;
হৃদয় দেৱতা কিমতে লভিব
তাৰ ভাৱনাতে ৰ'ল !

পালে যেবে দেৱী সখীৰ আশ্বাস
প্ৰণয়ৰ সমিধান ;
শুকান মৰুত জলবিন্দু প্ৰায়
হ'ল সঞ্জীবিত প্ৰাণ ।

গীতৰ লহৰি ধীৰে ধীৰে আহি
মিলি গ'ল দ্বাৰকাত ;
হৃদয় জুৰোৱা এখনি হে যেন
বহিল প্ৰেমৰ হাট !

প্ৰেমত বন্ধন হয় যি সুৰত
মৰ কি অমৰ লোক ;
সেইটি সুৰতে ভুলালি বিহগি
অনিৰুদ্ধ কোঁৱৰক !

দ্বাৰকা পুৰীলৈ সখী চিত্ৰলেখা
গ'ল কঞ্চুকীৰ বেশে ;
আনিলে ঊষাৰ হৃদি দেৱতাক
মজালে প্ৰেমৰ ৰসে ।

দাম্পত্য প্ৰেমত বান্ধিলে দুইকো
চিত্ৰলেখা দেৱদূতা
দুখনি হিয়াতে বই গ'ল যেন
এখনি প্ৰেমৰ সুঁতি ।

প্ৰেমৰ আধাৰ প্ৰেম পাৰাবাৰ
ক্ষুদ্ৰ হিয়াখানি তোৰ ;
প্ৰেমৰ তৰঙ্গ তুলি তালে তালে
জগৎ পেলালি জুৰ !

চতুৰ্থ তৰঙ্গ।

সঁচাকৈয়ে তই মৰতৰ এটি
অমূল্য ৰতন খনি ;
সুধা কণ্ঠ ৰূপ প্ৰেম পয়োধিত
উঠে কত হীৰা মণি !

কিমানক দিছ প্ৰেম জ্যোতিকণা
আৰু বা কিমানে পাব ;
তই গুচি গ'লে আকউ প্ৰকৃতি
আন্ধাৰতে বুৰ যাব।

যি শাশ্বত প্ৰেম ঢালিছ ধৰাত
নহব বিলয় তাৰ
শান্তিজল কণা পান কৰি জীৱে
হব বৈতৰণী পাৰ।

চতুৰ্থ তৰঙ্গ ।

তোৰ সঙ্গীতত আছে প্ৰেম মধু
প্ৰেমিক পাগল হয় ;
তোৰ সঙ্গীতত নাচে গোপবালা
যমুনা উজাই বয় ।

তোৰ সঙ্গীতত আছে প্ৰণয়ৰ
পবিত্ৰ চানেকী এটী ;
সান্ধ্য গগনৰ ফুৰে মেঘদল
বায়ু সাগৰত উটী ।

তোৰ সঙ্গীতত বিজুলি চমকে
মেঘে মেঘে চুমা খায় ;
আকাশী ৰথত কৰি বিচৰণ
তোকে যেন জুমি চায় ।

তোৰ সঙ্গীতত আছে লয় লাস
নাচে মৰা চালি ধৰি ;
তোৰ সঙ্গীতত হাঁহে থুপিতৰা
গগন উজ্জ্বল কৰি ।

তোৰ সঙ্গীতত শ্যামল তৃণেৰে
ঠন্ ধৰি উঠে খেত ;
তোৰ সঙ্গীতত ফুলে দিনে ৰাতি
বিলত পদুম ভেট ।

তোৰ সঙ্গীতত ভাগৰ পলায়
পেটত নালাগে ভোক,
মায়াৰ ছলনা নাথাকে সমূলি
নাথাকে সংসাৰ শোক ।

তোৰ সঙ্গীতত মুগ্ধ জীৱদল
নিজক পাহৰি যায় ;
কাঠ বুকুৱাৰ বুকু শাঁত পৰে
অমৰ জীৱন পায় ।

মহাবিশ্ব জুৰি উঠিছে গীতৰ
প্ৰেমৰ সুৰভি তান ;
ভৱ জলধিৰ যাত্ৰী সকলৰ
জগাই তুলিলি প্ৰাণ।

আহা কি অপূৰ্ব্ব বিশ্ব বিমোহিণী
ধৰিলি গানৰ সুৰ,
সেইটী সুৰতে উটি আছে যেন
এখনি প্ৰেমৰ ভুৰ ।

কেতেকী।

ময়ো যাওঁ ৰ'বি প্ৰেমপুৰী লই
প্ৰেমৰ ভুৰত উঠি ;
প্ৰেমময়ে য'ত প্ৰেমৰ প্ৰসাদ
বিলায় মুঠিয়ে মুঠি।

কত ভাগ্যৱন্তে তোৰ প্ৰসাদতে
প্ৰভুৰ প্ৰসাদ পায় ;
প্ৰেমপুৰী এৰি মায়াপুৰী লই
নাহে ঘূৰি পুনৰায়।

তয়েই হে মোৰ জীৱন লগৰী
হৃদি বাসনাৰ ধন ;
তোৰ লগতেই এৰি থলোঁ মই
মায়াৰ সংসাৰ খন।

যি গছৰ তই খাবি প্ৰেম ফল
মোকো দিবি তাৰে এটি ;
নশ্বৰ জীৱন কৰিম অমৰ
বয়সে নিদিব ভাটী ।

যি জুৰিৰ পানী খাবি পিয়াহত
বিন্দু এটি দিবি মোক ;
অশান্ত হৃদয়ে সান্ত্বনা লভিব
পলাব পিয়াহ ভোক ।

যি থানত তই থাকিবি সুখেৰে
মোকো দিবি ঠাই তাত ;
জুৰাম দেহাটী এখন্তক পৰ
ডেউকা দুটীৰ ছাঁত ।

উৰি আপ্‌ৰাণীৰ মৰ্ম্মবাণী যত
ভাঙ্গি কলোঁ পখি তোক ;
তোৰেই লগত আল ধৰা কৰি
ৰাখিবি সদায় মোক !

নাজান নে পখি তোৰ সি সঙ্গীতে
কাঢ়ি নিছে মোৰ প্ৰাণ ;
কোন সতে তই এৰি থই মোক
দূৰত গাইছ গান !

সংসাৰৰ তীব্ৰ জ্বালা যন্ত্ৰনাই
অথিৰ কৰিছে দেহা,
দুখ ভাগৰত লালকাল দিছোঁ
কিৰূপে বেহাওঁ বেহা !

চতুৰ্থ তৰঙ্গ

বিষয়ৰ সুখ বাসনা পিয়াহে
শুকালে ডিঙ্গিৰ আঁত,
মৃগ তৃষ্ণিকাই ধৰে আগ ভেটি
বিচাৰি নাপাও বাট !

পাপপুৰী এৰি প্ৰেমপুৰী লই
কিৰূপে নো পাৰি যাব ;
দিব্যজ্যোতির্ম্ময় মণি স্যমন্তক
কিৰূপে নো পাৰি পাব !

বাট দেখুৱাই লই যা সাদৰি
নাথাকোঁ ই সংসাৰত ;
শতধাৰা হই প্ৰেম মন্দাকিনী
সদায় বইছে য'ত।

পঞ্চম তৰঙ্গ ।

শৰৎ আহিল শেৱালি ফুলিল
খঞ্জনা দিলেহি দেখা ;
চাওঁতে চাওঁতে প্ৰকৃতি বুকত
পৰিল কালিমা ৰেখা ।

নাম গাই গাই উৰি গ'ল পখী
তুনাই নাহিল ঘূৰি ;
কেতেকী বিহনে শুদা শুদা যেন
হল আজি মায়াপুৰী ।

ক'ত নো লুকালি বুকুৰে বান্ধৈ
আধৰুৱা গীত গাই ;
ডালে ডালে পৰি ৰিচাৰি ফুৰিছে
তোৰে সখিয়তী ৰাই ।

নাহাঁহে মাধৱী সুৰভি কুসুম
ৰমক জমক কৰি,
আম্ৰ কাননত নাগায় কুলিয়ে
পঞ্চমত সুৰ ধৰি ।

কিবা দুখ পালি উৰি গুচি গলি
মনত কিভাব হ'ল,
তোৰ অবিহনে মিঠা সুৰটিও
কাঁহ পৰি জীণ গ'ল ।

প্ৰকৃতি আইয়ে সাদৰি আনিছে
এদিন থাকি যা দেহি ;
গাই যা এবাৰ আধৰুৱা গীত
কোমল কোলাত বহি !

কেতেকী

কিয় গুচি গ'লি দূৰদেশলই
লগত লগৰী কোন,
বিৰ্ঘিনি জেওৰা কিৰূপে চেৰাবি
বহু দুখ পাবি সোণ ?

নাযাবি নাযাবি সোণাই হেৰেই
কাৰৌটি কৰিছোঁ অই,
দগধ হিয়াত অমিয়া ঢালি দি
শীতল কৰি যা তই।

মাত যেনে মিঠা নামটিও তেনে
বৰ ভাল পাওঁ তোক,
কই যা কই যা মনৰ কথাটি
লগতে লই যা মোক ?

বাটৰ ভিকহু দেখি ভুৱা দিলি
নিচিনিলোঁ তোক পখি,
কতনো কৰিলোঁ কাবৌ মিনতি
তেও নাপাতিলি সখী ?

নাছিলি যেতিয়া আছিলোঁ ভালেই
নুবুজিলোঁ চিত তোৰ,
মায়াও এৰিলো তয়ো এৰি গলি
কি বিলাই হব মোৰ ?

বুজিলোঁ বুজিলোঁ দেৱবালা:-তই
স্বৰগৰ বিদ্যাধৰী ;
বিলাব আহিছ নাম প্ৰেমামৃত
বিহগীৰ ভেশ ধৰি ?

মানুহে নাজানে স্বৰ্গৰ আদৰ
নাজানে ধৰিব আল ;
সেই গুণে তই মানুহৰ লগ
সমূলি নাপাৱ ভাল ?

নালাগে আহিব কাষলই মোৰ
নিলগতে থাক বাৰু,
নিলগে নিলগে ঢালিবি অমিয়া
বিলাবি প্ৰেমৰ লাৰু।

ধন্য পখি তোৰ বিহগী জনম
ধন্য পখি তোৰ নাম,
সংসাৰ বনত ভ্ৰমো যত দিন
তোৰে গুণ গান গাম !